

NÉPRAJZI HÍREK

A MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁG TÁJÉKOZTATÓJA

V. ÉVFOLYAM 3—4. SZÁM

BUDAPEST 1976.

Szerkesztő: **Szemerényi Ágnes**
Tárkány Szücs Ernő

Szerkesztőségi cím: 1250 Budapest, Országház u. 30.

Szerkesztőségi titkár: Kara Tibarné

Kiadja: a **Magyar Néprajzi Társaság**

Kézirat gyanánt

TÁRSASÁGI HÍREK

A Magyar Néprajzi Társaság 1976. évi (88.) tisztújító közgyűlése

A Magyar Néprajzi Társaság 1976. évi közgyűlését 1976. június 16-án tartotta a Magyar Tudományos Akadémia nagytermében.

Ortutay Gyula, a Társaság elnöke nyitotta meg a közgyűlést, majd javaslatára a Társaság **Ecsedy Csabát**, a Néprajzi Múzeum tudományos titkárát kiemelkedő afrikanisztikai kutatásai során elért eredményeiért **Jankó János** díjjal tüntette ki.

A Társaság közgyűlése az elnök javaslatára tiszteleti taggá választotta ifj. **Kós Károlyt**, a magyar anyagi kultúra néprajzi kutatásának legjelesebb képviselőjét a Román SZK-ban, a történettudományok doktorát, az Erdélyi Néprajzi Múzeum osztályvezetőjét, **Faragó Józsefet**, a néprajztudomány és a filológiai tudományok doktorát, a folklór-kutatások egyik vezető egyéniségét, **Manga János** kandidátust, az MTA Néprajzi Kutató Csoportja nyugdíjas osztályvezetőjét, érdemes taggá pedig **Jagamas János** főiskolai tanárt, a romániai magyar folklórkutatás kiváló művelőjét.

Andrásfalvy Bertalan főtitkári beszámolójának, **Füzes Endre** pénztárosi és **Gráfik Imre** számvizsgáló bizottsági jelentésének elfogadása után a közgyűlés az 1976—1979. évekre megválasztotta a következő összetételű tisztikart és választmányt:

Elnökség:

elnök
 ügyvezető alelnök
 alelnökök

Ortutay Gyula
Balassa Iván
Dömötör Tekla
Gunda Béla
Hoffmann Tamás
Tálas István

TUDOMÁNYOS TANÁCSKOZÁSOK

A III. Bolgár Folklór Találkozó és Szimpózium, Szófia-Koprivcsica 1976. aug. 7—11.

Ötévenként kerül sor nagyszabású folklór találkozóra Bulgáriában, amikor minden tartomány képviselteti magát autentikus és amatőr előadókkal, olyanokkal, akik legjobban képesek előadni a népi tradicionális alkotásokat. Elsősorban énekesek, táncosok előadását láthatta a nagyszámú közönség, de igen sokféleképpen vitték színpadra az év naptári ünnepeihöz, az élet nagy fordulóihoz kapcsolódó szokásokat. Kiváltképpen kiváló képességű mesemondók előadását is lehetett hallani ez alkalommal. A fesztiválhoz népi viselet bemutatása is kapcsolódott.

A kétnapos fesztivált kétnapos tudományos ülészak követte, amelynek fő témaköre a jelenlegi hagyomány kutatása, a népi kultúra esztétikai kérdéseinek vizsgálata volt. A tanácskozáson elsősorban a külföldi vendégek kaptak szót. 12 ország küldöttei találkoztak Szófiában: Szovjetunió, Románia, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, Jugoszlávia, Franciaország, Anglia, Írország, Norvégia, NDK, Olaszország szakemberei találkozhattak a bolgár kollégákkal. Hazánkat **Martin György**, **Vikár László**, **Várszegi Ibolya** és **Kriza Ildikó** képviselte. **Vikár László** a csuvas népdalok rendszerezési problémáiról tartott előadást, **Martin György** a néptáncok rendszerezési kérdéseiről beszélt, **Kriza Ildikó** a kortársi balladaha-gyományról szólt.

Kriza Ildikó

A 8. Balladakutató Konferencia (Koppenhága, 1976. aug. 27—29.)

A SIEF Kommission für Volksdichtung szervezésében kerül sor rendszeresen a balladakutatók munkaértekezletére, amelynek színhelye ebben az évben Koppenhága volt. 9 ország képviselőjében 20 kutató jött össze: Dánia, Svédország, Finnország, Norvégia, Belgium, NSZK, USA, Jugoszlávia, Magyarország balladakutatói találkoztak. Az ülészak elnöke **R. W. Brednich** volt. Először a legújabb kutatási eredményekről rövid tájékoztatást adtak a résztvevők. Ezek közül kiemelkedett a Danmarks gamle Folkeviser

ről szóló beszámoló Erik **Dal-tól**; a reprezentatív dán balladakiadvány új, kritikai kiadása az idén fejeződött be.

Az európai balladakatalógus előkészületeinek problémáiról — amely a munkacsoport egyik alapvető programja — két előadás szolt. D. K. **Wilgus** az anglo-amerikai balladák rendszerezési kérdéseit, Zmaga **Kumer** pedig az eddig elkészült nemzeti katalógus összetevéséből adódó problémákat tette dolgozata tárgyává.

A balladakutatás elméleti kérdéseire vonatkozóan két vitaindító előadás hangzott el. Klaus **Roth** a szájhagyományozás, újraalkotás és a memorizáció kérdéseiről szolt, **Kriza** Ildikó pedig a ballada társadalmi konfliktusokat tükröző készségéről.

Az előadásokat kiegészítette a jeles dán folklór gyűjtemény anyagában való tájékozódás lehetősége, az új gyűjtési irányok és módszerek megismerése, valamint jelentős néprajzi múzeumok meglátogatása.

Kriza Ildikó

**Európa Néprajzi Atlasza Szervezőbizottságának
6. Nemzetközi Munkaértekezlete,
1976. szept. 21—23. St. Pölten, Ausztria**

Az Állandó Nemzetközi Atlaszbizottság által összehívott tanácskozás az 1966-ban alakult, Európa Néprajzi Atlaszának kivitelezését szervezeteileg biztosító szervező bizottság 2 évenkénti rendszeres munkaértekezeteinek sorában ült össze. A vendéglátó rendező ezúttal az Osztrák Néprajzi Atlasz volt. A szervező bizottság 25 európai tagországa képviseltette magát, a napirendre tűzött témákhoz meghívott szakértőkkel együtt összesen 42 kutató.

A munkaértekezlet plenáris és szaküléseken Európa Néprajzi Atlasz folyamatban levő munkálatainak állását tekintette át, további témák feldolgozásra való előkészítését vitatta meg és munkaszervezeti kérdésekkel foglalkozott.

Bejelentésre került, hogy végleges formában elkészült Európa Néprajzi Atlaszának alaptérképe, amely munkatérképül és publikációs térképül egyaránt szolgál. Nyomdában van az Atlasz első kiadványa, amely térképen és magyarázó kötetben a naptári ünnepek rítusainak körébe eső szabadban való szertartásos tűzgyújtás európai anyagát tartalmazza. (Szerk. M. Zender, Bonn.)

Az alaptérkép elkészülte elősegíti a további munkálatok gyorsítását. A soronkövetkező tennivaló a szántóeszközök anyaga beküldésének lezárása az egyes országokból az elfogadott feldolgozási terv alapján. (A téma szerkesztője: B. Bratanic, Zágráb.)

Az egyes országok eltérő lehetőségeire való tekintettel konkrét anyagot központilag bekérni egyszerre csak egy témához lehet. Párhuzamosan folyik viszont további témák végleges feldolgozási tervének kialakítása, több ütemben. Lényegében kész a lakóház építőanyaga — építéstechnikája téma feldolgozási terve (szerk. **Barabás Jenő**, Budapest — S. I. **Bruk**, Moszkva), folyamatban van a két- és négykerekű mezőgazdasági járművek (szerk. A. **Fenton**, Edinburgh), az aratás és fűvágás eszközei és munkaszervezete (előkészítés: O. **Højrup**, Koppenhága), a zöld növény a téli ünnepkör szokásanyagában (előkészítés: V. **Belaj**, Zágráb) témák feldolgozási rendszerének kialakítása. Egy vitabeszámoló kapcsán a munkaértekezlet a település témakörben arra az eredményre jutott, hogy akár a szórványtelepülés zárt település, akár a határhasználat kérdéskörben csak a többi témáktól eltérő módon lehetne európai feldolgozási kísérletet tenni (reprezentatív kutatópontokkal nem, geográfusok nélkül nem,) ami a jelenlegi erőket meghaladja.

Megerősítést nyert a témakörök szerint korábban felállított 10 szakbizottság, amelyek feladata a témakörből kidolgozandó összes konkrét kérdések folyamatos előkészítése. Ez különböző módon történhet; a legközelebbi munkaértekezletre pl. a naptári ünnepek rítusainak témaköréből az összes feldolgozandó kérdések vázlatát és egy kérdés részletes feldolgozási tervét kívánják nyilvános vitára bocsátani. Megállapodás született a táplálkozás témakörben a konzerválás kérdése feldolgozási tervének előkészítésére.

Megvitatásra került Európa Néprajzi Atlasza elvi-módszertani és gyakorlati eljárási kérdéseit összegező irányelvek tervezete, amelyet az Állandó Nemzetközi Atlaszbizottság az előző, visegrádi munkaértekezlet határozatának megfelelően terjesztett a szervező bizottság elé.

A Munkaértekezlet határozata rögzíti annak a meghívásnak az elfogadását, melynek értelmében a következő, 7. Munkaértekezletet 1978-ban Luxemburgba hívják össze.

Európa Néprajzi Atlasza 6. Munkaértekezletén St. Pöltenben Magyarországot, a Magyar Néprajzi Atlaszt **Barabás Jenő**, a Szervezőbizottság és az Állandó Nemzetközi Atlaszbizottság tagja, az utóbbi alelnöke képviselte. A napirendre tűzött táplálkozási, ill. közlekedési témához meghívott szakértőként részt vettek **Kisbán Eszter** és **Paládi-Kovács Attila**.

Kisbán Eszter

A népművészet tegnap és ma.

A Magyar Néprajzi Társaság vándorgyűlése, Pécs, 1976. szept. 23—26.

A népművészet kérdéseiről szóló vándorgyűlés megtartását mintegy két évvel ezelőtt vette tervébe a Társaság a Magyar Tudományos Akadémia javaslatára és arra tervszerűen készült fel. A vándorgyűlés tudományos programja kialakítására a Társaság együttműködésre kérte fel az MTA Néprajzi Kutató Csoportját, a Művészettörténeti Kutató Csoportot, a Zenetudományi Intézetet, a Néprajzi Múzeumot és a Népművelési Intézetet.

A tanácskozás középpontjába a magyar népművészet kialakulásának történeti kérdéseit és jelen közművelődésünkben és műveltségünkben betöltött szerepét helyeztük. Az igen összetett kérdéscsoport sokoldalú megközelítésének biztosítására 1 történész, 6 az anyagi műveltség kutatásában tevékenykedő néprajzos, 7 folklorista, 5 művészettörténész, valamint 8, a népművészet mai közműveltségünkben betöltött szerepét, a népművészeti hagyomány mai felhasználását kutató és irányító előadót kértünk fel. A vita és az óriási problémakört érintő előadások jobb megértése elősegítésére az előadások nagy részét (27-ből 25-öt) a konferencia megkezdése előtt két kötetben megjelentettük.

A vándorgyűlés színhelyéül az elnökség előterjesztésére a választmány Pécsset jelölte meg, azért, mert így azt hozzákapcsolhattuk a 4 dél-dunántúli megye, változó székhellyel megrendezett és évenként megismételt Dél-dunántúli Népművészeti Hét programjához. Így a Magyar Néprajzi Társaság vándorgyűlése adta a VII. Dél-dunántúli Népművészeti Hét tudományos előadásait. Baranya megye és Pécs város nemcsak jelentős anyagi segítséget nyújtott a vándorgyűlésnek, hanem gondoskodott kiállítások, folklórműsor és kirándulás megrendezéséről is. Ugyanakkor a vándorgyűlés előadásai nemcsak a néprajzszakos muzeológusoknak, hanem főképpen a dél-dunántúli megyékben tevékenykedő, néprajzzal, népművészettel foglalkozó nevelők, szakkörök, művelődési házak, öntevékeny művészeti együttesek vezetői számára is kötelező vagy ajánlott továbbképzést jelentettek.

A vándorgyűlésen csak a Néprajzi Társaság tagságából több mint 300-an vettek részt (ez a tagságnak csaknem a fele). Külföldi vendégeink 11 országból jöttek (Csehszlovákia, Egyiptom, Franciaország, Jugoszlávia, Kuba, Német Demokratikus Köztársaság, Német Szövetségi Köztársaság, Lengyelország, Norvégia, Románia, Svédország, Szovjetunió).

A vándorgyűlés idején Pécsen 5 népművészeti, népi iparművészeti kiállítás volt megtekinthető. Baranyai keresztszemes hímzések c. kiállítás a Janus Pannonius Múzeum Néprajzi Osztályán, a Népi Iparművészeti

Tanács reprezentatív kiállítása a város Déryné utcai kiállítótermeiben, a dél-dunántúli megyék díszítőművészeti szakköreinek kiállítása a Doktor Sándor Művelődési Központban és az Ifjú Népművészek Stúdiójának kiállítása a tanácskozás színhelyeül is szolgáló Ifjúsági Házban. A 4 megye népművészeti együtteseinek bemutatóját két este a Pécsi Nemzeti Színházban zsúfolásig megtelt ház nézte végig.

A vándorgyűlés befejezéseként vasárnap a megye különböző részeibe összesen 7 autóbussz vitte a résztvevőket: Pécsváradra a folklór színpadi megjelenítése iránt érdeklődők mentek, ahol több, szomszédos falu népi együttesének műsorát nézték és vitatták meg, majd elmentek Mohácsra, a délszláv nemzetiségi néprajzi kiállítás és a csata emlékhely megtekintésére. A népi építészet iránt érdeklődők három különböző útvonalon járva látogatták meg a megye nevezetesebb tájházeit, festett mennyezetű templomait és más népi építészeti emlékeit. A népi iparművészettel és kérdéseivel foglalkozók három autóbusszal meglátogattak egy délszláv és egy magyar falut, ahol még sok asszony szó házi szövőszeiken a népművészeti szövetkezetek részére, majd a siklósi várban a Gerencsér Sebestyén fazekas pályázat eddigi díjnyertes pályamunkáiból rendezett kiállítást tekintették meg.

A vándorgyűlés és a Dél-dunántúli Népművészeti Hét varakozáson felüli sok embert mozgatott meg, ez is bizonyítja azt, hogy a Társaság mai kulturális életünk egyik legfontosabb témáját tárgyalta meg és bizonyára elősegítette a tudományos, a közművelődési és művészi munka irányításának megjavítását, és hozzájárult a helyes népművészeti szemlélet kialakításához is. Az idő rövidnek bizonyult, csak ez akadályozta meg a kibontakozó vita folytatását, melynek legfontosabb tanúságát a következőkben foglalhatjuk össze:

A magyar néprajztudomány több területen jelentős eredményeket ért el a magyar népművészet történeti kérdéseinek tisztázásában. Biztató kezdeményezések születtek a népművészeti hagyománynak a mai közműveltségben, művészeti nevelésben való felhasználására, jövő kultúránk kialakításában. Mind a kutatásban, feldolgozásban, mind a közvetítő, művészeti irányító és nevelő munkában előttünk álló feladatokhoz mérten igen kevés a képzett szakember. Ugyanennek az oknak következménye a néprajzi szemlélet sokhelyütt tapasztalható hiánya is, ami akadályozza azt, hogy a néprajzi-népművészeti ismeretek méltó helyet kapjanak az ifjúság elméleti és esztétikai-gyakorlati nevelésében. Több néprajzos szakemberre van szükségünk ahhoz, hogy a közművelődés igényét kielé-

githessük. Feltétlen szükségesnek látszik ezért a néprajzi oktatás és szakemberképzés kiszélesítése, a közművelődésben dolgozók néprajzi tájékozottságának biztosítása.

A tiszazugi szőlőművelés története és néprajza

Honismereti tanácskozás, Kunszentmárton, 1976. október 14—15.

A Szolnok megyei múzeumi hónap kunszentmártoni rendezvénye immár 5. éve rangos eseménye a megyei programnak. Az idei jubiláris évben a rendező szervek egy több évre szóló sorozatot indítottak el, amelynek során a Tiszazug néprajzának legfontosabb területeit dolgozzák fel tematikus kiállítások és tanácskozások, valamint ehhez kapcsolódó honismereti pályázatok révén. Ebben az évben a Tiszazug gazdálkodásában kiemelkedő fontosságú szőlő- és gyümölcsstermesztés került ily módon feldolgozásra. **Szlankó** István múzeumigazgató (Tiszaföldvár) ismertette a szőlő- és gyümölcsstermesztés kialakulásának feltételeit. **Botka** János történész (Szolnok, Levéltár) a tiszazugi szőlőtermelés 14—19. századi történetét elemezte. **Benkó** József tanár Tiszakürt szőlőművelésére vonatkozó 17—20. századi adatokat ismertette. **Herceg** Imre tanár (Tiszakürt) Tizzasas szőlőművelésének a 17—18. századfordulói állapotát elemezte. **Kiss** József (KLTE, Debrecen) Kunszentmárton 18—19. századi szőlőskertjeinek kialakulását vizsgálta. A tiszazugi szőlők két világháború közötti nagyarányú kiterjedéséről beszélt **Szabó** István (Szolnok, Damjanich Múzeum).

Ezután került sor a tiszazugi szőlőművelés folyamatait, munkaeszközeit, kádármesterséget, a borkezelés eszközeit és a szőlőbéli építményeket bemutató kiállítás megnyitására a Helytörténeti Gyűjteményben (rendezte **Szabó** László és **Barna** Gábor). A kiállítást **Vincze** István (MTA Néprajzi Kutató Csoport) nyitotta meg. Ezt követte **Urbán** László (Mezőgazdasági Múzeum), **Varga** Sándor agronómus és **Kovács** István pincemester előadása.

A második napon **Szabó** László (Szolnok, Damjanich Múzeum) az egyes szőlőbéli építményeknek a paraszti üzemszervezettel összefüggő tipológiájáról tartott előadást. **Barna** Gábor (KLTE, Debrecen) a Tiszazugnak a Tiszántúl más részeivel való árucserre kapcsolatait, a gyümölcs- és borkereskedelem formáinak kialakulását vizsgálta. A paraszti borászat munkafolyamatairól **Örsi** Julianna (Karcag, Múzeum) a borkezelés eszközeiről pedig **Ország** Mária egyetemi hallgató (ELTE, Budapest) tartott előadást. **Niedermüller** Péter (KLTE, Debrecen) a tiszazugi falvak szüreti

szokásait, Szabó Lászlóné Nagy Mária tanárnő (Szolnok) pedig a tiszazugi szőlők földrajzi neveit ismertette. A csépai hegyközségek életéről, a csőszök munkájáról és a csőszölés eszközeiről Csetényi Mihályné tanárnő (Csépa) tartott előadást.

A tanácskozás eredményeit Vincze István foglalta össze. A tanácskozás anyaga a jövő év folyamán a Tiszazugi Füzetek sorozatban megjelenik.

A tanácskozásra jelent meg Dr. Botka János: A csépai szőlőművelés (Tiszazugi Füzetek 6. Kunszentmárton—Szolnok, 1976.) c. tanulmánya.

Barna Gábor

Komikum a folklórban, Budapest, 1976. okt. 18—20.

Harmadizben került megrendezésre 1976. október 18—20. között a MTA Néprajzi Kutató Csoport Folklór Osztályának tudományos tanácskozása. A konferencia ezúttal egy olyan kérdéskör vizsgálatát tűzte ki céljául, amelynek összetett problematikáját ez ideig csak részleteiben tárta fel szaktudományunk. Ilyen megfontolások alapján került a tanácskozás fókuszába: a folklór alkotásokban megnyilvánuló komikumnak-humor-nak a vizsgálata. A konferencia témája most is előadások és hozzászólások formájában került feldolgozásra és megvitatásra. A tanácskozás három napja alatt 28 előadás hangzott el. Hangsúlyoznunk kell, hogy a korábbi konferenciákhoz hasonlóan a vizsgált téma most is komplex, tudományközi megközelítéssel került tárgyalásra. A folkloristákon kívül részt vett a tanácskozáson esztéta, pszichológus, irodalomtörténész, klasszika-filológus szakember is, akik sajátos kutatási módszereikkel bontották ki a téma gazdagságát, amelynek érzékeltetésére mi most néhány előadáscímet ragadunk ki:

A marxista komikum-elmélet alapvonásai; A humor, nevetés és a kiséreleti pszichológia; A nevetés statisztikája; A homéroszi Hermész-himnusz kcmikuma; Komikum a folklórban; Makrancos hölgy(ek), avagy „az aszszcny verve jó”; Humor a „nyelvhatáron”; Ketten mentünk, hárman jöttünk . . . ; Van-e humor komikum a népzeneben? Komikum a népi dramatikus játékokban; A magyar tréfás ballada, stb. . .

Az interdiszciplináris megközelítésből jól kiviláglott az írott (irodalmi) és folklór (szájhagyományozott) alkotások (struktúrák) közötti különbség a komikum megnyilvánulási lehetőségeit illetően. Az előadások és a hozzászólások konkrét példái egyaránt azt támasztották alá, hogy széles körű elemzés nélkül nem tárhatók fel a komikumnak és a vele való élésnek tör-

vényszerűségei a folklórban. Ennek érdekében sokoldalúan meg kell vizsgálni a komikumnak, mint esztétikai minőségnek az érvényességét (funkcióját) az egyes folklór alkotásokkal kapcsolatban. De ugyanúgy vizsgálandók a komikum különböző formáival élő személyiségnek is azon adottságai, amelyek az aktus, a csattanó pillanatában érvényesülnek stb.

Az egyes előadásokhoz fűzött reflexiók s a háromnapos konferencia iránt tanúsított érdeklődés azt mutatták, hogy a tanácskozás témaválasztása helyes és időszerű volt.

Kiss Mária

A Tárgyi Néprajzi Tanszék és az anyagi műveltség kutatásának negyedszázada című tudományos ülészak, Budapest, 1976. október 29.

A budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Tárgyi Néprajzi Tanszékét huszonöt évvel ezelőtt, 1951 őszén hívta életre az oktatásügyi kormányzat. A negyedszázados évfordulóra, amely egyúttal **Tálas** István tanszékvezető egyetemi tanár professzori pályájának is jubileuma volt a tanszék minden egykori hallgatója kapott meghívót, hogy baráti együttesben találkozzanak és áttekintsék a hazai anyagi kultúra kutatásának utolsó negyed századát.

Az egynapos konferenciára az ELTE Bölcsészettudományi Karának tanácstermében 1976. október 29-én került sor. A megjelent mintegy száz főnyi hallgatóság előtt **Tálas** István nyitotta meg a tanácskozást, majd egymást követően négy szekcióban 17 előadás hangzott el. Sorrendben **Hofer** Tamás beszélt a kis közösségek vizsgálatának tanulságairól, **Sárkány** Mihály a gazdasági antropológia és a gazdálkodás etnográfiaja kapcsolatáról, **Solymos** Ede a halászat, **Kósa** László a földművelés, **Vincze** István a szőlészet és borászat, **Gráfik** Imre a szállítás és közlekedés, **Andrásfalvy** Bertalan az állattartás, **Domonkos** Ottó a kisiparok kutatásáról. **Füzes** Endre a múzeumok munkáját tekintette át, **Hoffmann** Tamás a néprajznak az agrártörténetben való felhasználásáról szolt, majd **Barabás** Jenő a térbeli szemlélet kiaknázásának tanulságairól adott elő. Ezután **Bárth** János a település, **Filep** Antal az építkezés, **Csilléry** Klára a lakáskultúra, **Kisbán** Eszter a táplálkozás és **Gáborján** Aliz a népviselet vizsgálatának eredményeit tekintette át. Az előadássorozatot **Tálas** István összefoglaló előadása zárta, amely összefoglalta a Tárgyi Néprajzi Tanszéken folyó kutatások legfontosabb törekvéseit és vázlatosan beszámolt a tanszék rövid történetéről is. Az eleve rövidre és tömörre kért előadásokat vita idő hiányában nem követhette. Nem is ez volt a konferencia célja, hanem a számadás a

szűkebb szakterület eredményeiről. Legtöbb előadó, bár a hangsúlyt a címben megjelölt utolsó huszonöt évre tette, visszapillantott távolabbi tudománytörténeti előzményekre is, miközben számos elméleti kérdést érintett vagy vetett föl. Természetesen nemcsak a tanszékhez fűződő kutatásokról esett szó, s nemcsak a tanszéken diplomát szerzők munkásságáról, hanem egyenlő mértékkel az egész hazai anyagi kultúra vizsgálatáról.

A konferencia anyaga kötetben összegyűjtve előreláthatólag nyomtatásban is napvilágot lát.

Kósa László

Konferencia a polgári néprajztudományt uraló ideológiákról Lipcse, 1976. nov. 2—5.

Az NDK Tudományos Akadémiája Történettudományi Intézete Néprajzi Részlegének, az NDK Történelmi Társulatának és a Szovjetunió Tudományos Akadémiája Etnográfiai Intézetének közös rendezésében került sor a polgári néprajztudományt uraló ideológiák, elméletek, kutatási törekvések megvitatásának szentelt konferenciára Lipcsében, 1976. november 2—5-e között.

Egy-egy főreferátum és hozzájuk csatlakozó korreferátumok alapján vizsgálat alá vették a résztvevők a neoevolucionizmus, a strukturalizmus, az Egyesült Államokban kibontakozott kultúrpszichológiai kutatások, a gazdasági antropológia és a politikai antropológia elméleteit és módszereit, hogy mennyiben képesek megragadni és értelmezni a kultúra és a társadalom jelenségeit, mozgásait. Külön ülés foglalkozott az említett elméleti irányok és kutatási törekvések megnyilvánulásaiival az NSZK néprajztudományában.

A konferenciára meghívást kapott MTA Néprajzi Kutató Csoportot **Bodrogi Tibor** és **Sárkány Mihály** képviselte; Lévi Strauss rokonsági elméletéről, illetve Leslie White kultúra- és fejlődésfelfogásáról tartottak előadást.

A résztvevők a polgári nézetek és a marxista néprajztudomány konfrontációját igen gyümölcsözőnek találták, mind abból a szempontból, hogy módot nyújtott egyes polgári elméletek korlátainak és tévedéseinek megvilágítására, mind azért, mert a szembesítés mutatta meg, hogy melyek azok az előremutató felismerések, amelyekre a polgári etnológia — sokszor téves ideológiai premisszái ellenére — eljutott, és amelyeket a marxista néprajztudományban is érdemes hasznosítani. Összegező szavaiban

hangsúlyozta továbbá Ju. V. **Bromlej** akadémikus, a SZUTA Etnográfiai Intézetének igazgatója, hogy a konferencián nyilvánvalóvá vált, kitűnő lehetőségek rejlenek a szocialista országok néprajzkutatói közötti munkamegosztás elmélyítésében, amelynek révén a polgári nézetrendszerek tanulmányozása, kritikája és értékelése elmélyültebbé válhat.

Sárkány Mihály

*

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1976. szeptember 16—18. között Pécsen rendezte drámaelméleti vándorgyűlését a Tanárképző Főiskola nagytermében. A program öt témakörre oszlott, mindegyikben 5—7 előadó szerepelt. Az előadásokat vita követte. Néprajzi kutatóink közül szeptember 16-án az I. szekcióban: „A drámaelmélet és a tragikum néhány kérdése” témakörön belül **Dömötör Tekla**: „Tragikum a népi színjátszásban” **Voigt Vilmos**: „A tragikum a magyar folklórban”. **Katona Imre**: „Tragikum a magyar népi lírában (siratóének és keserves)” címen tartottak előadást.

*

A Magyar Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézete és Szociológiai Kutató Intézete a Nemzetközi Szociológiai Társaság (ISA) jogszociológiai Kutatási Bizottságával karöltve 1976. szeptember 20—25. között „A jogtudomány és a jogszociológia” címen nemzetközi konferenciát rendezett Balatonszéplakon, amelyen „Helyi jogi szokások Európában” címen referátummal szerepelt **Tárkány Szűcs Ernő**, a MTA Néprajzi Kutató Csoport tudományos főmunkatársa.

*

A konferenciát megelőzően ugyancsak Balatonszéplakon kétnapos ülést tartott az Unesco keretében működő Bécsi Társadalomkutatási és Dokumentációs Központnak „A helyi jogrendszerek kutatása” c. programmal foglalkozó csoportja, amelyen **Kulcsár Kálmán** akadémikus, az MTA Szociológiai Kutató Intézetének igazgatója és **Tárkány Szűcs Ernő**, az MTA Néprajzi Kutató Csoportjának főmunkatársa vettek részt.

*

A Magyar Tudományos Akadémia Veszprémi Bizottságának Településtörténeti Szakbizottsága 1976. október 26—27-én rendezte meg a Harmadik Kézművesipartörténeti Szimpóziumot Fertődön.

Beszámolók hangzottak el az országos céhkataszter munkálatairól, az árszabások (limitációk) összegyűjtéséről és feldolgozásáról, a szabad királyi városi, mezővárosi és falusi kézművesipar körében folyó kutatásokról, továbbá a kézműves ipartörténet kutatás különböző területein elért eredményekről.

A szimpózium anyagát sokszorosításban a Múzeumi Restaurátor- és Módszertani Központ megjelenteti.

*

Az Ókortudományi Társaság és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Folklor Tanszéke közös rendezésében november 18—19-én konferencia folyt az ókori világ néprajztudományáról és folklórjáról.

A konferencia napirendjén szerepelt **Harmatta János**: Az ókori néprajztudomány néhány kérdése, **Komoróczy Géza**: Idegen népek az ékirásos forrásokban, **Borszák István**: Tacitus Germániája, és **Kapitányfi István**: A késő görög történetírás és a néprajz, **Voigt Vilmos**: Az ókori folklór problémája, **Istvánovits Márton**: Megalitikultúra a Kaukázusban, **Fröhlich Ida**: A bibliai elbeszélő irodalom folklórja, **Vekérdi József**: A szanszkrit gnómius líra népköltészeti gyökerei, **Sarkady János**: Az aesopusi mese, **Tegyey Imre**: A római dráma folklorisztikus előzményei, **Adamik Tamás**: Az injektíva, **Katona Imre**: Ókori témák az újkori népballadákban című előadások.

A VIII. Országos Gyűjtőtálalkozó elé

Az Önkéntes Néprajzi és Nyelvjárás Gyűjtők VIII. Országos Találkozóját, amelyet elszállásolási nehézségek miatt 1976-ról el kellett halasztani, előreláthatóan 1977. június 21—24-e között rendezi meg a Magyar Néprajzi Társaság és a Magyar Nyelvtudományi Társaság — a Néprajzi Múzeum, az Országos Szabadtéri Néprajzi Múzeum, az MTA Nyelvtudományi Intézete, az MTA Néprajzi Kutató Csoportja, a Hazafias Néprfront, a KISZ Központi Bizottsága és a helyi házigazdák: Vas megye Tanácsa és Kőszeg város Tanácsa támogatásával.

A Gyűjtőtálalkozó színhelye a történelmi levegőjű, szép környékű kisváros, Kőszeg.

Az ország legkiválóbb önkéntes gyűjtői cserélhetik ki itt tapasztalataikat egymással, gyűjtőmunkát segítő kiváló etnográfus és nyelvész szakemberekkel, valamint a mozgalmat patronáló intézmények, szervek képviselőivel.

A cél ezúttal is a legutóbbi Gyűjtőtálalkozó óta eltelt időszak eredményeinek, problémáinak áttekintése, a szakmai-módszertani elmélyülés segítése, az időszerű feladatok és a jó helyi kezdeményezések megismerése.

A program is a hagyományokat követi felépítésében.

Az ünnepélyes megnyitón — a támogató intézmények képviselőinek felszólalásai mellett — elhangzik néhány, tematikai és módszertani tekintetben irányt mutató, rövid előadás, melyet neves szakemberek tartanak. (Így az Országos Szabadtéri Néprajzi Múzeum épületeinek berendezését segítő, szervezett tárggyűjtésről, továbbá a paraszt-önéletrajz és paraszt-életrajz-írásról.) Ekkor történik meg a legkiválóbb önkéntes gyűjtők kiüntetésére alapított Sebestyén Gyula Emlékérem idei kiosztása is.

Félnapos munkaüléseken most is kiváló önkéntes gyűjtők adnak elő, neves szakemberek közreműködésével. A munkaülések ankétszerűen foglalkoznak egy-egy fontos és időszerű kutatási témával, amelyek művelésében az önkéntes gyűjtők már kiemelkedő eredményeket értek el. Ilyen a mondakutatás, a temető- és fejfakutatás, valamint a hagyományos paraszti ragaszkodás ismeretanyagának és szókincsének országos számbavételére irányuló atlaszmunka.

A találkozón mód nyílik az időszerű mozgalmi kérdések megvitatására, tanulmányi kiránduláson a környék táji, néprajzi és történelmi nevezetességeinek megtekintésére, valamint kísérőprogramként városnézés, kiállítás, műsoros est stb.

A résztvevők tervezett létszáma 200—250 fő. Költségeiket általában a kiküldő megyék, városok, intézmények fedezik, de lehetséges az önköltséges részvétel is. A kiküldő szervek és a meghívandók részletesebb tájékoztatására még sokszorosított tájékoztatás, jelentkezési felhívás, majd nyomtatott meghívó (program) is jelenik meg.

Morvay Péter

az MNT Önkéntes Gyűjtő Szakosztályának
elnöke

MÚZEUMI HÍREK

Az 1976. évi Múzeumi és Műemléki Hónap néprajzi eseményei

A Néprajzi Múzeumban megtekinthető volt október 8-tól „A lengyel népművészet 30 éve” c. kiállítás (a varsói Állami Néprajzi Múzeum vendégkiállítása), október 15-től pedig a „Paraszi ékszerek és viseletek Egyiptomból” c. kiállítás. Október 14-én a „Templomfestő asztalosok,- népi bútorfestés; „A magyar népi bútor” c. kiállítást bemutatta és előadást tartott **dr. Csilléry Klára** kandidátus, osztályvezető.

A TIT József Attila Szabadegyetem néprajzi sorozataiban előadást tartott október 3-án **Sárkány Mihály** tudományos munkatárs „Elefántvadászok Kelet-Afrikában (okiot törzs)”, október 17-én **Borsányi László** muzeológus „A préri indiánjai (dakoták)”, **dr. Hoffmann Tamás** kandidátus, főigazgató „Népművészet és paraszi tárgyú környezet”, **dr. Csilléry Klára** kandidátus, osztályvezető „A magyar népművészet századai” címen.

Október 1-én „Gyapjúszőttesek és szőnyegek Baranyából” c. kiállítást a balassagyarmati Palóc Múzeumban megnyitotta **Mándoki László** osztályvezető.

Október 12-én „A népi építészet emlékei Baranyában” címen Pécsen a Tanárképző Főiskolán előadást tartott **Lantosné Imre Mária** muzeológus; a „Baranyai festett templomok” címen Komlón **Mándoki László** osztályvezető.

Október 1-én „Gyapjúszőttesek és szőnyegek Baranyából” c. kiállítást lassagyarmati Palóc Múzeumban nyitotta meg **Mándoki László** osztályvezető.

Szeptember 19-én „A Nagykunság népművészete” c. kiállítás nyílt meg a nagykőrösi Arany János Múzeumban; ugyanitt a Művelődési Központban október 18-án „Arany János és a népzene” címen előadást tartott **dr. Sárosi Bálint**, a MTA Zenetudományi Intézet fősztályvezetője.

Október 14-én előadást tartott **Beck Zoltán** „Népszokások Békés megyében” címen Szeghalmon.

Október 18-án Gyulán tartott előadást **dr. Gráfik Imre** muzeológus „A szentendrei szabadtéri kiállítás” címen.

Szeptember 25-én Kecskeméten a Katona József Múzeumban rendezett „Naiv művészeti kiállítás”-t megnyitotta **dr. Ortutay Gyula** akadémikus.

Október 18-án az ózdi Liszt Ferenc Művelődési Központban megnyílt a „Borsod megye népművészete” c. kiállítás; október 29-én ugyanott „Pásztor a Hangony völgyében” címen előadást tartott **dr. Paládi-Kovács Attila**, a MTA Néprajzi Kutató Csoport osztályvezetője.

Október 4-én „A Jugoszláviában élő magyar nemzetiség néprajzi kutatása” címen **dr. Katona Imre** kandidátus egyetemi docens tartott előadást a Csongrádi Múzeumban; október 11-én ugyanott „Népzenei gyűjtések a Tisza vidékén” címen előadást tartott **dr. Manga János**.

Október 22-én **dr. Ferenczy Imre** kandidátus, egyetemi docens Makón tartott előadást „Rákóczi alakja a néphagyományban” címen. Ugyanitt október 25-én **dr. Bálint Sándor** ny. egyetemi tanár előadása hangzott el „Dél-alföldi népszokások” címen.

Október 3-án „Dél-Gömör népi építésze” címen Gömörszőlősen a honismereti körben előadást tartott **Czenthe Zoltán** építészmérnök.

Október 1-én, Debrecenben megnyílt Nyakas Miklósné, a népművészet mestere állandó kiállítása.

Október 3-án Balmazújvárosban a Veres Péter Művelődési Központban „Furtai himzések” címen kiállítás nyílt.

Október 9-én „Büd és Szentmihály hajdúvárosok” címen Tiszavasváriban, a Vasvári Pál Múzeumban előadást tartott **dr. Dankó Imre** kandidátus, múzeumigazgató.

Október 25-én „A hajdúság népi építkezése” címen Hajdúdorogon előadást tartott **dr. Dankó Imre** kandidátus, múzeumigazgató.

Október 12—13-án a palóckutatásról szakmai konferencia folyt Bálassagyarmaton a Palóc Múzeumban.

Október 24-én „Nemzetközi néprajzi gyűjtemények bemutatása (a Kuny Domokos Múzeum és magángyűjtők anyagából)” c. kiállítás nyílt meg a tatai Várban, október 31-én „Magyarországi Németek Népművészete I.” címmel ugyancsak kiállítás nyílt a tatai Miklós malomban, melyet a Német Nemzetiségi Múzeum rendezett.

Október 14-én „Hogyan születik a népművészet?” címen előadást tartott **Igaz Mária** muzeológus a váci Egyesült Izzólámpagyárban.

Október 14—15 között „A tiszazugi szőlőművelés története és néprajza” címen tanácskozás folyt a kunszentmártoni Művelődési Központban; október 14-én az ugyanilyen című kiállítást megnyitotta **dr. Vincze István** kandidátus, a MTA Néprajzi Kutató Csoport főmunkatársa.

Október 21-én Szentendrén a Szabadtéri Néprajzi Múzeumban a múzeum épülő új tájegységét, a Kisalföldet ismertette **dr. Boross Marietta**.

Három megye múzeumainak közös kiállítása

Egy új kezdeményezés első eredményeként jött létre a „Szóttések, hímzések a Palócföldön” c. kiállítás. Nógrád, Heves és Borsod megye néprajzos muzeológusai elhatározták, hogy a jövőben közös kiállításokkal és kutatómunkával szélesítik ki az együttműködést. A Palócföld textildíszítő kultúráját bemutató kiállítást először Egerben láthatta a nagyszámú közönség, nyáron Miskolcon mutatták be, ahol szintén sok érdeklődőt vonzott. A gazdag anyagú kiállítás végül Salgótarjánban látható majd.

A kiállítás lehetőséget adott a közönségnek arra, hogy egyszerre nagyobb terület paraszti kultúrájának megnyilvánulásaival ismerkedhessen meg, a néprajzos muzeológusoknak pedig jó lehetőség a témában való alaposabb elmélyülésre, területi összevetések levonására.

Fügedi Márta

TUDOMÁNYOS HÍREK

Beszámoló a néptánckutatás egy évtizedéről (1965—1975)

A Népművelési Intézetben az ötvenes évek óta folyt néptánc-kutatást — **Kodály Zoltán** és **Ortutay Gyula** közbenjárására, a Művelődési Minisztérium és a MTA támogatásával — 1965-ben helyezték át a MTA Népzene-kutató Csoportjához. 1965-től néhány évig még a korábbi, szűk személyi feltételekkel folytatódott a munka. Az 1970-től együtt dolgozó három tudományos munkatársból (**Lányi Ágoston**, **Martin György**, **Pesovár Ernő**) 1972-ben munkacsoport alakult, mely 1974 óta a MTA Zenetudományi Intézete Néptánc Osztályaként működik tovább. E tízéves korszak főbb eredményeit tekintjük át a következőkben.

I. Néptáncgyűjtés

A magyar néptánckutatás legjelentősebb eredménye a világviszonylatban is kiemelkedő nemzeti táncgyűjtemény létrehozása. Az elmúlt évtized legfőbb eredményének is e nagyarányú — az egész magyar népterületre kiterjedő — gyűjtés folytatását tartjuk. A gyűjtés társadalmi körülményeinek, a néptánckutatás intézményes megoldottságának, s a gyűjtés-technikai feltételeinek a javulása, valamint a társadalmi gyűjtők közreműködése együttesen növelte a munka produktivitását, amelynek mennyiségi és minőségi szintje egyaránt emelkedett az előző korszakhoz képest. A technikai feltételek javulása az eddiginél gyorsabb munkát tett lehetővé. A korszerű néptánckutatás már régen időszerű igényét, a szinkron hangosfilmek készítését ebben az időszakban, még Kodály Zoltán személyes erőfeszítésének eredményeként sikerült megvalósítani. 1967 óta tervszerűen igyekeztünk elvégezni vagy részben megismételni jellemző táncfajtáinkat és táncdialektusainkat reprezentáló táncváltozatok hangosfilmes rögzítését. Az 1965. és 1975. között készült filmjeink több mint egyharmada már hangos vagy hangosítható felvétel 120 település táncairól.

Jelentős eredmény az is, hogy a Magyar Televízió a Művelődési Minisztérium és a Népművelési Intézet felkérésére és támogatásával 1974-ben elkészítette a „Magyarországi Néptáncok” c. 16 részes, összesen 180 perc

időtartamú reprezentatív színes hangos filmsorozatot. Ez több mint 400 paraszttáncos részvételével a korábbi évek néptáncfelvételeinek hivatásos technikai szinten való megismétlését és kiegészítését jelentette s összesen 35 település táncait érintette.

A néptáncgyűjtés 1965. és 1975. között hazánk területén összesen, mintegy 160 községet érintett. Szabolcs-Szatmár megye 27, Bács-Kiskun 19, Tolna 14, Borsod-Abaúj-Zemplén 13, Fejér 12, Békés és Győr-Sopron 11, Hajdú-Bihar 9, Baranya és Pest 7, Heves 6, Somogy, Csongrád és Vas 5, Nógrád 4, Veszprém 3, Szolnok 1 községgel szerepel a filmes néptáncgyűjtések térképén. Komárom és Zala megyékben ez idő alatt nem történt gyűjtés.

Megélénkült nemzetiségeink tánckincsének gyűjtése is. Összesen 60 (14 német, 7 délszláv, 6 román, 5 szlovák, 1 görög és 26 cigány) településen történt táncgyűjtés.

A határon túli magyarság népi tánckultúrájának megismerésében is ez az évtized hozta a legjelentősebb eredményeket: mintegy 120 magyar lakta községben történt táncgyűjtés a szomszédos országokban. Romániában 60 kutatóponton végzett gyűjtés elsősorban kalotaszegi, Kis-Szamosvölgyi és mezőségi, kisebb mértékben pedig Maros és Küküllő vidéki, valamint székely falvakat érintett. A csehszlovákiai magyarság táncainak kutatását a Csemadokkal közösen végeztük. Az összesen 45 községet érintő gyűjtés elsősorban Nyugat- (Nyitra, Mátyusföld, Csallóköz, Komárom vidéke) és Közép-Szlovákia (Észak-Nógrád, Gömör) terjedt ki s csak kisebb mértékben Kelet-Szlovákiára (Abaúj, Ung). A mintegy 17 jugoszláviai magyar települést érintő gyűjtés a szlavóniai magyar falvakban ért el viszonylagos teljességet, a vajdasági és Dráva-szögi magyarság tánckultúrájáról csak tájékozódó jellegű volt.

A szomszédos népek tánckultúrájára vonatkozó ismereteink is jelentősen bővültek azáltal, hogy az eddiginél hitelesebb (román, szlovák, morva, gorál, jugoszláv és bolgár) anyag gyűjtésére kerülhetett sor az elmúlt 10 esztendő során. Távolabbi országokból jelentősebb mennyiségű táncanyag gyűjtésére csak Etiópiában került sor.

Az elmúlt évtized néptáncgyűjtő munkájának számszerű eredményei a következők:

Filmgyűjteményünk 368 leltári tétellel (MTA Ft. 559—926. lsz.), összesen 61 500 méter 16 mm-es mozgófilmmel gyarapodott, ebből 23 000 méter már hangosfilm. Ezáltal filmarchívumunk 10 év alatt több mint kétszeresére duzzadt, vagyis a készült filmek mennyisége meghaladja a negyvenes évek elejétől 1965-ig forgatott néptánc filmeket. Ez a gyarapodás 15 országból, mintegy 400 helységről újabb kb. 5000 táncvázlat rögzítését

jelenti a kapcsolódó tánczenei anyaggal együtt. A teljes állomány ma 926 leltári tétel, összesen 115 000 méter filmen 9500 táncváltozat mintegy 800 községből.

A tánczenei anyag méreteiről pontos adataink egyelőre nincsenek, mindenestre a táncdallamok mennyisége sokszorosa a táncokénak. A zene könnyebb rögzíthetősége és a tánczene természete ugyanis sokkal nagyobb számszerű produktivitást eredményez. A táncfotó- és diagyűjteményünk mintegy 6000 felvétellel gyarapodott.

II. Tudományos kutatás

A gyűjtésen túlmenő tudományos munka eredményeinek összegezésekor mintegy másfélszáz tanulmányt, közlést, könyvet vagy kész kéziratot vettünk számba, amelyek 1965 óta jelentek meg vagy készültek el. Itt csupán e munkák összefoglaló, általános jellemzésére szorítkozhatunk.

1. A magyar népi tánckultúra táji tagoltságáról eddig kialakult képet az elmúlt évtizedben egy sor kisebb táji monográfia, tanulmány és anyagközlés szélesítette. Ezek a magyar népterület eddig ismeretlen táncéletű fontos pontjairól adnak áttekintést, mégpedig elsősorban a peremvidékről, mintegy végigkísérve a magyar nyelvhatárt. Emellett elkészült a magyar táncdialektusokat összefoglaló — táncpéldatárral, bibliográfiával és gyűjteményes filmösszeállításokkal kapcsolódó — munka is.

2. A magyar tánckincs fő típusainak meghatározása és történeti rétegeinek átfogó körvonalazása mellett a kutatás néhány fontos — de eddig mellőzött — műfaj és típus részletes feltárására, kiegészítésére és rendszerezésére irányult (női körtáncok, párostáncok, botos pásztortáncok, férfitáncaink néhány régibb és újabb típusa, dramatikus táncok).

3. A tánczene kutatása — a tánc- és népzene kutatás összefonódásának köszönhetően — az eddigieknél nagyobb hangsúlyt kapott. A magyar népi tánczene ritmikai kíséret- és tempó-típusainak felmérése és a táncfajtákkal kapcsolódó meghatározása a tánctipológia egyik fontos tényezőjévé vált. Megindult a dallam- és tánc típusok összefüggéseire, az egyes táncfajták dallamkincsének felmérésére irányuló kutatás. Új szempontként merült fel a táncciklus és a történeti properciós tánczenei gyakorlat egymással összefüggő kérdéseinek, valamint a népi tánczenei terminológia és a zenére vonatkozó népi tudatanyag vizsgálata. Népzene kutatásunk egyre nagyobb figyelmet szentel a hangszeres tánczene történeti, funkcionális és formai kérdéseinek s a táncdallamok egy részét a vokális népzenei

dallamrendbe is szervesen beilleszti. Néhány fontos regionális gyűjtemény gyarapította a táncdallamokra vonatkozó ismereteinket. Az új népzenei mczgalom hangszeres zenei érdeklődése is figyelemre méltó kezdeti eredményekkel járt.

4. Az utóbbi évek munkái a történeti és néprajzi forrásanyagot egymással szorosabb kapcsolatban kezelték, vagyis az egyetemes és magyar tánc-történeti adatokat fokozott mértékben felhasználták a táncfolkloriztikai tények értelmezésénél. Az eredmények nem annyira új források feltárásában, mint inkább ismert, de még alig értelmezett adatok felhasználásában nyilvánultak meg: a történeti és a néprajzi adatok újszerű összekapcsolásában.

5. Az összehasonlító kutatás szempontja és az európai kitekintés igénye is egyre határozottabban érvényesült az elmúlt évtized munkáiban. A magyar tánc-kultúra európai kapcsolatainak körvonalazása után már konkrét összevetésekre, részletegyezésekre kimutatására is sor került. Az összehasonlító körkép elsősorban az átfogó típusmonográfiákban bontakozhatott ki, de a szűkebb regionális monográfiákra is jellemző a közvetlen szomszédságra való kitekintés.

6. Az elmúlt 10 évben olyan összefoglaló munkák is születtek, amelyek szemléletükben, módszerükben és anyagukban egyrészt összegezik az eddigi kutatások eredményeit, másrészt pedig kijelölik a magyar népi tánc-kultúráról a közeljövőben elkészítendő szintézis körvonalait.

III. Nemzetközi kapcsolatok

A magyar néptánc-kutatás a hatvanas évek elején lépett ki elszigeteltségéből. A kialakuló nemzetközi kapcsolatok ettől kezdve egyre szélesedtek és rendszeressé váltak. Kodály Zoltán a Nemzetközi Népzenei Tanács (IFMC) elnökeként szorgalmazta először néptánc-kutatásunk eredményeinek nemzetközi megismertetését: a hatvanas évek IMFC konferenciái tették lehetővé, hogy bekapcsolódjunk a nemzetközi kutatás áramába. A ma már kiterjedt kapcsolatainkat három szempontból értékelhetjük:

1. Főbb eredményeink nemzetközileg ismertté váltak a külföldön tartott előadások és idegen nyelvű publikációk révén. Ezek nyomán megjelent a nemzetközi szakirodalomban a magyar módszerek méltatása, amely főként a néptáncok szerkezeti-formai vizsgálatát és a nemzetközi Laban-táncírás publikációnkban való következetes alkalmazását emelte ki.

2. A néptánckutatásban kialakuló nemzetközi koordináció elsősorban a szocialista országokat érintette. Az IFMC néptánc munkacsoportjának szekcióülései módot adtak a kutatók rendszeres találkozására, a nézetek és módszerek egyeztetésére. Különösen a szakterminológia és a szerkezeti-formai elemzés szempontjainak összehangolása mutatkozott fontosnak, s ez a továbbiakban műfaji, tipológiai és történeti kérdésekkel bővül ki.

3. A kapcsolatok fejlődése egyben a nemzetközi néptánckutatás helyzetéről és módszereiről való széles körű tájékozódást is eredményezett. A külföldön végzett gyűjtőmunka révén pedig jelentős összehasonlító táncanyag birtokába is jutottunk, amely már megfelelő alapot szolgáltat a magyar táncművelés közép-kelet-európai és tágabb összefüggéseinek tisztázásához.

IV. Feladatok és tervek

A magyar néptánckutatás az elmúlt negyedszázad során a legsürgősebb feladatra, a gyűjtésre összpontosította erejét. Ennek eredménye az a jelentős táncgyűjtemény, amely a 20. századi magyar népi táncművelés jellemző műfajairól, típusairól és táji tagolódásáról már csaknem teljes keresztmetszetet nyújt.

A tudományos feldolgozó munka olyan módszertani, tipológiai történeti és összehasonlító tanulmányok, monográfiák és összefoglalások sorát eredményezte, amely egy átfogó szintézis előkészítését szolgálta ugyan, de nem tudta megvalósítani az ehhez megfelelő alapot biztosító, rendszeres anyagközlő forráskiadást. A publikációk csak kiragadott táncrészletek vagy szűk válogatások közreadására szoríthatóak, s így a gyűjtött néptáncok alig 30%-a jelenhetett meg többnyire igénytelen és szűkkörű formában, kevés példányszámban.

A tervszerű forráskiadás megindításának és az erre támaszkodó tudományos szintézis megvalósításának módszertani és szervezeti feltételei ma már biztosítottak ugyan, de a programszerű hivatalos célkitűzés, valamint az illetékes intézmények és szakemberek koncentrált erőfeszítése hiányában megvalósíthatatlannak tűnik. A forráskiadás mielőbbi megkezdését az is sürgeti, hogy a gyűjtés munkáját negyedszázada végző — s lassan befejező — nemzedék már eléri az átlag ötvenéves életkort. A fiatalabb nemzedék megjelenését pedig csak egy nagyobb arányú koordinált tudományos feldolgozó munka ösztönözhetné.

A néptánc esetében a gyűjtött anyag feldolgozatlansága súlyosabb következményekkel jár, mint pl. a népzene vagy népköltészet területén. A tánc gépi rögzítésének módszere a későbbi kutatás számára ugyanis nem biztosítja oly mértékben a hiteles lejegyezhetőséget, mint a zene vagy a szöveg esetében. A néma filmre felvett improvizatív néptáncok ritmikai és szerkezeti értelmezését s a zenével szinkron írásbeli rögzítését nem lehet azok nélkül hitelesen elvégezni, akik a tánc és zene komplex jelenségét a gyűjtések során még a helyszínen is tanulmányozhatták. E tapasztalat megszerzésére pedig ma már éppoly kevés a lehetőség, mint a gyűjtések nagyobb részének hangosfilmes megismétlésére. A tánclejegyzés hosszadalmas munkájának gyorsítását is csak a forráskiadás célkitűzése és mielőbbi megindítása segítheti elő. Ennek halogatása vagy elmulasztása esetén a néptáncgyűjteményünk értékesebbik része (mintegy 85⁰/₀-a) a későbbi kutatások számára csökkent értékűvé — a tánc és zene összefüggése tekintetében megfejthetelenné — válik.

Az említett körülmények miatt néptáncaink gyűjteményes kiadásának megkezdésével és népi tánckultúránk összefoglaló jellemzésével nem sokáig késlekedhetünk, s e munka java részét szükséges lenne egy évtized alatt a befejezéshez közeli állapotra juttatni. Az egymást kiegészítő, s párhuzamosan elvégzendő feladatok a következők:

1) A magyar táncípusok forráskiadásának, és 2) a magyar táncdialektusokat bemutató néhány regionális monográfia megvalósítása, valamint 3) népi tánckultúránk egészét jellemző tudományos szintézis elkészítése.

Martin György

NÉPRAJZI ELŐADÁSSOROZAT

A József Attila Szabadegyetem és a Néprajzi múzeum az 1976/77-es tanévben néprajzi előadássorozatot rendezett a Néprajzi Múzeum előadótermében.

12 nép — 12 életforma

1. Elefántvadászok Kelet-Afrikában (okiot törzs) — **Sárkány Mihály** tudományos munkatárs.
2. A préri indiánjai (dakoták) — **Borsányi László** muzeológus.
3. A lappok életek — **dr. Kodolányi János** kandidátus, főigazgató-helyettes.

4. Szudán és Etiópia között (burun törzsek) — **dr. Ecsedy Csaba** muzeológus.
5. Költészet Óceániában — **dr. Bodrogi Tibor** kandidátus, az MTA Néprajzi Kutató Csoportjának igazgató-helyettese.
6. Mato Grosso indiánjai (nambikvarák) — **dr. Boglár Lajos** kandidátus, múzeumi osztályvezető.
7. A Húsvét-szigetek kultúrája és művészete — **dr. Bodrogi Tibor** kandidátus, az MTA Néprajzi Kutató Csoportjának igazgató-helyettese.
8. Finnugor őseink Európában — **dr. Kodolányi János** kandidátus, főigazgató-helyettes.
9. Kolumbiai indián kultúrák (csipcsák) — **dr. Boglár Lajos** kandidátus, múzeumi osztályvezető.
10. El Paraisótól Sechinig (korai kultúrák és városállamok a perui partvidéken) — **Vajkai Zsófia** muzeológus.
11. Az ősi Benin és Ife (jorubák és edók) — **dr. Ecsedy Csaba** muzeológus.
12. Kultúrák keresztútján — Kuba (afrokubán titkos társaságok) — **Agüero Irma** muzeológus.

A népművészet értelmezései

1. Népművészet és paraszti tárgyi környezet — **dr. Hoffmann Tamás** kandidátus, főigazgató.
2. A magyar népművészet századai — **dr. Csilléry Klára** kandidátus, múzeumi osztályvezető.
3. Stílusváltozások a népművészetben és a paraszti társadalom változásai — **dr. Hofer Tamás** múzeumi osztályvezető.
4. A népművészet felfedezése és a korai népies törekvések — **dr. Kresz Mária** tudományos főmunkatárs.
5. Művészetelméleti kérdések: hogyan művészet a népművészet? — **dr. Németh Lajos**, a művészettörténet-tudományok doktora.
6. A népművészet értelmezése a századforduló művészi közgondolkodásában — **dr. Sármány Ilona** művészettörténész.
7. A népművészeti örökség mai közműveltségünkben — **dr. Vitányi Iván** kandidátus, a Népművelési Intézet igazgatója.

8. Új kísérletek a tárgyformáló népművészetben: lehet-e mai népművészetet csinálni? — **dr. Bánszky Pál** tudományos osztályvezető és **Zel-
nik József** tudományos munkatárs.
9. A törzsi és paraszti művészetek válaszfútjai a modern világban — **dr. Bodrogi Tibor** kandidátus, az MTA Néprajzi Kutató Csoportjának igazgató-helyettese.
10. Kísérlet európai összehasonlításra: a magyar népművészet sajátos vonásai — **dr. Hofer Tamás** múzeumi osztályvezető.
11. Népművészet-műgyűjtők és múzeumok kapcsolatai (pódiumbeszélgetés). Vezeti: **dr. Hofer Tamás** múzeumi osztályvezető.
12. A népművészet a tudomány és a közgazdálkodás tükrében — **dr. Hoffmann Tamás** kandidátus, főigazgató.

Dr. Hoffmann Tamás főigazgató belgrádi tárgyalásai

A belgrádi Néprajzi Múzeum igazgatójának a meghívására **dr. Hoffmann Tamás**, a Néprajzi Múzeum főigazgatója 1976. november 16—20. között részt vett a múzeum alapításának 75. évfordulója alkalmából rendezett kiállítás megnyitásán, s a Néprajzi Társaság tudományos konferenciáján.

A látogatás módot adott arra, hogy tovább mélyítse a Jugoszláviában levő néprajzi múzeumokkal kiépült kapcsolatokat és tájékozódjon a szakmúzeumok törekvéseiről, kiállításpolitikájáról. Felmerült néprajzi, illetve népművészeti kiállítás-csere lehetősége is.

Dr. Hoffmann Tamás felkérte a szlovéniai Néprajzi Múzeum igazgatója, hogy az általuk tervezett állandó néprajzi kiállítás, s a Ljubljana közelében felállítandó skanzen munkálataihoz szaktanácsot adjon.

Dr. Kodolányi János amerikai útja

Dr. Kodolányi János, a Néprajzi Múzeum főigazgató-helyettese, a United States Department of State által adományozott ösztöndíjjal, az Országos Ösztöndíj Tanács kiküldetésében, 1976. májusában tanulmányutat tett az Amerikai Egyesült Államokban. Az ösztöndíjat külföldi muzeológusok számára alapították abból a célból, hogy az Egyesült Államok múzeumainak megismerésére módot adjanak.

Ezúttal 13 muzeológusból (igazgatók, tudományos kutatók) állt az a csoport, amely 2 amerikai muzeológus vezetésével 5 hétig tartó körutat tett hat állam különböző városaiban. A körút New York Cityben kezdődött április 30-án és Washington D. C.-ben ért véget június 4-én. A csoport New York Cityből Bostonba és Cambridge-be, onnan Chicagóba, majd Denverbe (Colorado) utazott. A következő állomás Kalifornia két nagy városa, San Francisco és Los Angeles volt, érintve Oaklandet és Berkeleyt is, befejezőként pedig Washington D. C. Az American Association of Museums kapta azt a feladatot, hogy a programot összeállítsa, és az utazást megszervezze. A program összeállítói gondosan ügyeltek arra, hogy szak, nagyság és szervezet szerint különböző múzeumokat mutassanak be, tehát a Metropolitan Museum of Arts, valamint a Field Museum of Natural History éppúgy szerepelt a programban, mint pl. a Museum of Children Bostonban, a Museum of Science Bostonban, a szabadtéri múzeum Old Sturbridge Village-ben, vagy a Museum of African Art Washingtonban. A körút alkalmat adott a kiállítások, a kiállítási módszerek, a közönségszolgálat, az anyagkezelés, a gyűjteményfejlesztés, a szervezet stb. beható tanulmányozására. Minden meglátogatott múzeumban személyes kapcsolat jött létre a csoport és a múzeum munkatársai között, csaknem minden múzeumban alkalom nyílt a látottak megbeszélésére. Igen hasznosnak bizonyult ezenkívül, hogy a szervezők több baráti találkozóról is gondoskodtak.

Washington D. C.-ben a program az American Association of Museums évi közgyűlésének műsorához kapcsolódott, bepillantást engedve ennek a hatalmas szervezetnek a munkájába.

*

1976 júniusában Budapesten tartózkodott a Magyar Tudományos Akadémia vendégeként David **Prodan** akadémikus, a kolozsvári tudományegyetem nyugalmazott professzora. A MTA Néprajzi Kutató Csoportjánál látogatást tett, ahol részt vett az Anyagi Kultúra Osztály megbeszélésén, amelyen **David Prodan** Urbariile Țării Făgărașului című okmány gyűjteményének eddig megjelent két kötetét ismertették. **Prodan** akadémikus a felmerült kérdésekhez magyarázatokot fűzött, megvilágította Fogarasföld, a boér—vecsin viszony történetének problémáit. A kötetlen beszélgetés során alkalom adódott arra is, hogy a kutatók a Déli-Kárpátok vidékéről egyéb források alapján alkotott képüket pontosabbá tegyék mind történeti, mind néprajzi vonatkozásban. **Dr. Ortutay** Gyula akadémikus **David Prodan** akadémikust külön fogadta.

Dr. Ljubomira **Parpulova**, a bolgár Folklór Intézet munkatársa a MTA Néprajzi Kutató Csoport vendége volt 1976. okt. 26—nov. 9-ig. A tudományos tanulmányútra a két ország akadémija közötti egyezményes kutatási program keretében került sor. Érdeklődése elsősorban a balladakutatás magyarországi eredményeire terjedt ki, a katalóguskészítés módszereit, az összehasonlító kutatás eredményeit tekintette át, valamint a modern folklorisztikai módszereket kívánta megismerni. Dr. L. **Parpulova** a bolgár balladakutató munkaközösség tagjaként a jelenlegi élő néphagyomány felmérését végzi.

Kriza Ildikó

*

1976. május 22-e és június 21-e között Magyarországon tartózkodott **Patai Rafael**, a Fairleigh Dickinson University Antropológiai Tanszékének magyar származású professzora. Látogatására a Magyar Tudományos Akadémia és az Egyesült Államok Tudományos Akadémiája közötti egyezmény alapján került sor. Tanulmányútja során két előadást tartott az MTA Néprajzi Kutató Csoportban „Héber mitológia” és „A Közel-Kelet kultúrárei” címen, felkereste a Néprajzi Múzeumot valamint a budapesti és a debreceni egyetem Néprajz Tanszékeit, tájékozódott a kulturális antropológia magyarországi oktatásáról és a Közel-Kelettel kapcsolatos hazai néprajzi, vallástörténeti és nyelvészeti kutatásokról.

Sárkány Mihály

*

A MTA Néprajzi Kutató Csoport munkatársainak külföldi útjai (1976)

Bartha Antal, a történettudományok doktora, főmunkatárs, 1976. április 7—15. között a Szovjetunió Szibériai részlegének novoszibirszki Történeti, Filológiai és Filozófiai Intézetében a magyar őstörténet egyes kérdéseivel kapcsolatosan folytatott megbeszéléseket.

Istvánovits Márton kandidátus, osztályvezető 1976. május 3—27. között a Grúz Tudományos Akadémia Irodalomtörténeti Intézetében népköltési gyűjteményeket tanulmányozott és előadást tartott.

Kisbán Eszter kandidátus, osztályvezető és **Paládi-Kovács Attila** kandidátus, osztályvezető 1976. szeptember 20—24. között részt vettek az Európa Néprajzi Atlasza Szervezőbizottságának 6. Nemzetközi Munkaértekezletén St. Pöltenben (Ausztria).

Kósa László munkatárs 1976. október 11—24 között a Német Demokratikus Köztársaságban Berlin, Rostock, Drezda, Bautzen városokban végzett adattári kutatást.

Kriza Ildikó kandidátus, főmunkatárs 1976. augusztus 7—11. között részt vett a III. bolgár folklór találkozón és szimpozionon Szófia-Koprivscsícán, s előadást tartott.

Kovács Ágnes és **Szabó** Piroska munkatársak 1976. augusztus 30. és szeptember 2. között részt vettek Csehszlovákiában a szocialista országok néprajzi jelenkutatásával foglalkozó bizottság s a Nemzetközi Kárpát- és Balkánbizottság elnökségének ülésén, továbbá a „Nemzetközi folklór kapcsolatok a Kárpát-medencében” c. konferencián (Smolenice), s Kovács Ágnes előadást tartott.

Sárkány Mihály munkatárs 1976. április 12—23. között részt vett a Bécsi Társadalomkutatás és Dokumentációs Központ által szervezett, „A falusi közösségek jövője az iparosított társadalmakban” c. kutatási program zárókonferenciáján Arc et Senansban (Franciaország).

Takács Lajos kandidátus, főmunkatárs 1976. szeptember 6—18. között tanulmányúton volt az Örmény Tudományos Akadémia Archeológiai és Néprajzi Intézetében az örmény mezőgazdasági kultúra s a vele kapcsolatos eszközanyag tanulmányozása céljából.

Kandidátusi értekezés megvédése

Dr. Kósa László az MTA Néprajzi Kutató Csoport tudományos munkatársa **A burgonya Magyarországon** címmel aspirantúráján kívül készített kandidátusi értekezést nyújtott be. A Tudományos Minősítő Bizottság az értekezés vitáját 1976. november hó 1-re tűzte ki. A bíráló bizottság elnöke **dr. Tálasi** István levelező tag volt. Az értekezés opponense **dr. Balassa** Iván, a történelemtudományok (néprajz) doktora és **dr. Gunst** Péter, a történelemtudományok kandidátusa volt. A nyilvános vitában felszólalt **dr. Kisbán** Eszter a történelemtudományok (néprajz) kandidátusa is. A bíráló bizottság egyhangú határozatát, miszerint Kósa Lászlónak ítéljék oda a kandidátusi fokozatot, a Tudományos Minősítő Bizottság elfogadta, megerősítette. Az értekezésben a magyarországi burgonyatermesztés kialakulásának, változásának bemutatása mellett a termesztés technikai eljárásainak néprajzi leírása, elemzése kapott jelentős hangsúlyt. A disszertáció emellett teret szentel a burgonyatermesztésnek és fogyasztásnak a hagyományos gazdálkodás és életmód kereteibe való beilleszkedésére. Kísérletet tett a szerző az eléggé egyenetlen európai előmunkálatok alapján a nemzetközi

kapcsolatok feltárására, valamint a hazai hatóságok szorgalmazása hatásának bemutatására.

A kandidátusi értekezés vitája során a bírálók hangsúlyozták, hogy ezzel a disszertációval teljesebbé vált az újkori kapáskultúrák néprajzi vizsgálata, amit a **Tálas** István által kidolgozott, 1949 óta következetesen szorgalmazott és irányított anyagi kultúra kutatási tervek célul tűztek ki.

RÖVID HÍREK

Címzetes egyetemi tanári kinevezés

Az oktatási miniszter **dr. Vargha** Lászlót a Budapesti Műszaki Egyetem címzetes egyetemi tanárává nevezte ki 1976. augusztus 30-án. Az erről szóló okmányt és a miniszter üdvözlő levelét szeptember 29-én ünnepélyesen nyújtotta át a BME építész karának dékánja. Úgy hisszük, hogy a miniszteri döntés egyaránt szolgálja a tudós kutató és a nagy hatású egyetemi oktató áldozatos, eredményes tevékenységének megbecsülését. **Vargha** László tanulmányai, cikkei kiemelkedő értéket jelentenek számunkra. Tudományos kutatásaiban megnyilvánuló módszertani újítások révén is új korszakot nyitottak szakstúdiumunk fejlődésében. Kézírtos feljegyzései, fényképei, felmérési rajzai az utolsó 2 évszázad népi építő tevékenységének legteljesebb és az adott lehetőségek között legtökéletesebb adattárát alkotják. Anyaga hosszú időre meghatározza, megalapozza kutató tevékenységünk alakulását, fejlődését. **Dr. Vargha** László professzornak a magyar népi építészeti kutatás vezető egyéniségének, aki 1954-től a legutóbbi évekig építész-mérnök-nemzedékek egész sorát nevelte a népi építészettől, a néprajz megbecsülésére, valamennyi magyar etnográfus nevében meleg szeretettel gratulálunk és a további sikeres munkálkodáshoz jó egészséget kívánunk.

Romániai magyar néprajzi kiadványok előkészületei

Többször hírt adtunk már arról, hogy a Kriterion Kiadó (Bukarest) milyen jelentős munkát végez a néprajzi könyvek megjelentetése területén is. Most ismét tervbe vették több kötet kiadását, sőt ezek közül némelyik már a Kiadónál, illetve a nyomdában a közeli megjelenés előtt áll.

Több olyan gyűjteményes kötet készült el, melyben a társadalmi gyűjtők széles köre is részt vesz és az ezekben közzétett dolgozatok a romániai magyarság legjelentősebb csoportjainak egy-egy néprajzi jellegzetességét tárják fel. Az alábbi felsorolásban jelzett címek még nem minden esetben véglegesek.

Kós Károly gondozza és szerkeszti a Tájak, falvak, hagyományok című gyűjteményes kötetet, ugyancsak ő írta a Népismereti Gyűjtés bevezető tanulmányát is, melyben mintegy 25 különböző tanulmány, adatközlés lát majd napvilágot. Ez utóbbinak a második kötetét is jórészt összegyűjtötték. Hasonló jellegű kötetnek látszik a Gyergyói gyűjtések is, melynek megjelentetését két év múlva tervezik.

Rövidesen napvilágot lát **Vámszer Géza** dolgozatainak gyűjteményes kiadása is. 1977-ben kerül sor **Faragó József—Nagy Jenő—Vámszer Géza**: Kalotaszegi népviselet című munkájának közreadására. **Kós Károly—Szentimrei Judit—Nagy Jenő** jól ismert munkaközösség Kisküküllő vidéki magyar népművészet monográfiáját ugyancsak nagy érdeklődés előzi meg, hiszen e tájról a tudomány mindeddig nagyon keveset tud.

Szentmártoni Zoltán

Bősi találkozó

1976. június 27-én vasárnap nagy népünnepély színtere volt a csallóközi Bős község egyik Duna-parti tisztása. Itt rendezték meg a dunaszerdahelyi járás öntevékeny magyar művészeti együttesének immár hagyományos találkozóját. Persze, nemcsak az énekesek, népzeneészek és táncosok jöttek el ide, hanem sok szórakozni, kirándulni vágyó érdeklődő is a közelebbi és távolabbi csallóközi magyar helységekből. Vasárnap kora délután mintegy négyezren zibongtak a körhintákkal, céllövöldékkal, zöldség-, cukorka- és borárúsító sátrakkal körbe rakott térségen. A látvány a régi búcsús és vásári sokadalmak vidám világát idézte.

A szabadtéri színpadon egész délután folyt a különböző magyar együttesek bemutatkozása. Szerepelt a bősi, a podafai és az apácaszakállasi énekkar. Csallóközi gyűjtésű népdalokat adtak elő, miként a néhány fellépő amatőr szólóénekes is. A nyáradiak és a hódosiak citerazenekarukat állították színpadra. Felbárt népi tánccsoportja képviselte. Az együttesek egy részét kísérte, de önállóan is szerepelt a vásárúti Vontszemű János cigányzenekara. A műsor a CSEMADOK Központi „Szöttes” Együttesének egyórás igen színvonalas néptánc- és énekbemutatójával ért véget. A „Szöttes Együttes” 1969-ben alakult. Tagjai az ország magyar lakta vidékeiről verbuválódtak. Énekes Pereszlényi Irén kúrti tanítónő, akinek szép énekhangja hol önállóan, hol a tánc aláfestő énekeként végigkíséri az egész szereplést. A méltán népszerű „Szöttes” Bősen az „1974-ben szöttük” című műsorát mutatta be.

Bárth János

Az Institut für Kulturanthropologie und Europäische Ethnologie der Johann Wolfgang Universität (Frankfurt am Main, NSZK) mintegy 30 főnyi hallgatója Ina Maria **Greverus** professzornő és Michael **Beutel** docens vezetésével 1976. szeptember 14—27. között tanulmányi kiránduláson vett részt hazánkban. Budapest—Debrecen—Pécs és Balaton környék volt az útvonaluk, melyen néprajzi intézményekkel, személyekkel ismerkedtek meg és magyar, valamint német falvakat is meglátogattak. A Néprajzi Múzeumban tájékoztató beszélgetést folytattak az ELTE néprajzi tanszékeinek oktatóival (dr. Dömötör Tekla, dr. Katona Imre, dr. Voigt Vilmos), dr. Hoffmann Tamással, a Néprajzi Múzeum főigazgatójával, dr. Hofer Tamás osztályvezetővel, Sárkány Mihállyal, a MTA Néprajzi Kutató Csoport munkatársával.

*

Győr-Sopron megye, valamint Csorna város kulturális szervezetei és intézményei 1976. szeptember 28—október 2. között nagyszabású megyei Rákóczi-ünnepségsorozatot rendeztek Csornán. Ennek keretében iskolai névadó ünnepség, szellemi vetélkedő, történelmi, művészettörténeti, valamint néprajzi előadások hangzottak el. Október 30-án dr. **Barsi** Ernő és dr. **Katona** Imre „Rákóczi és kora a művészetekben” címmel tartottak közös előadást.

A Szabadtéri Néprajzi Múzeum október 14-én nyitotta meg új állandó kiállítását, a református temetőt.

Az Egyetemi Színpad november 13-án Magyar Etűdök címen rendezte meg Jancsó Adrienne, Faragó Laura és Kertész Lajos estjét, melyen többek között virágénekek, gregorián dallamok, történelmi dalok, Bartók- és Kodály-művek voltak hallhatók.

Nagy Dezső „A magyar agrárszocialista mozgalmak költészete” tárgyú dolgozatával doktori címet szerzett.

A TIT budapesti Néprajzi Szakosztálya rendezésében november 20-án a Kossuth Klubban „Tudósok műhelyébe” címmel mutatta be dr. **Vargyas Lajos**, a tudományok doktora: „A magyar népballada és Európa” c. kötetét. Közreműködött **Jancsó Adrienne** és **Faragó Laura**. Házigazda **dr. Katona Imre** kandidátus, a szakosztály elnöke volt.

Az újvidéki Hungarológiai Intézet átszervezés utáni új elnevezése: A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete TMASZ Bölcsészettudományi Kar. Igazgatója: dr. Szelei István egyetemi tanár.

Az országos amatőr néprajzi filmszemle valamint a dél-dunántúli amatőrfilmes szemle 1976. nov. 12—14-én zajlott le Dombóváron. A háromnapos találkozón kb. 70 amatőrfilmet, köztük 42 néprajzi témájú filmet mutattak be. Az amatőr néprajzi filmverseny első díját **Lantos László** (Pécs) kapta „Ormánsági festett fatáblás templomok” c. filmjéért.

Dr. Eperjessy Kálmán, a Szegedi Tanárképző Főiskola nyugalmazott tanára 83 esztendősen elhunyt. Jelentős levéltári kutatásokat végzett, a bécsi levéltári kutatásai alapján feldolgozta a II. József korabeli térképeket és élete végén megjelenésre készítette elő a Hazánk XVIII. századi országleírása c. művét.

IN MEMORIAM

Dr. Hofer Miklós halála

Dr. Hofer Miklós ny. kúriai bíró 1976. október 26-án, 82 éves korában elhunyt.

A harmincas évek végétől Györffy István felhívására bekapcsolódott a jogi népszokások és hagyományok gyűjtésébe és az Igazságügyi Minisztérium vezetése alatt levő ügyosztálya útján vidéki joggal foglalkozó bírókat megfelelő előkészítő tanfolyamok után gyűjtőmunkára hívott fel. Ennek végeredményeként 1939. és 1943. között 95 jelentés készült, amely 137 községet érintett. E fontos anyag egy része a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárában található, jelentős része azonban a háború alatt elpusztult.

Dr. Hofer Miklós ebben a tárgykörben publicisztikai tevékenységet is folytatott.

Tárkány Szűcs Ernő

† **Luby Margit** (1885—1976)

1976. július 18-án, 91 éves korában, Budapesten elhunyt a magyar néprajztudomány nagyasszonya; a Magyar Néprajzi Társaság rendes, — egyidőben választmányi, — majd 1975-től tiszteleti tagja: **Luby Margit**.

A Szatmár megyei Nagyar községben született 1885. november 13-án. Ott is temették el a családi sírboltban; kívánsága szerint egyszerűen, de elbúcsúzott tőle a falu apraja-nagyja.

Életútja, munkássága egyáltalán nem szokványos. Példaképe az önképzésnek, az intuitív fűtöttségű termékeny szakirodalmi búvárlásnak. A táradhatatlan és kondícióban is tartó helyszíni és levéltári anyaggyűjtésnek. Megjelent művei hézagpótlók, a kéziratban maradtak forrásértékűek. Volt elemi iskolai tanítónő, polgári iskolai tanár, leányiskolai nevelő és igazgató, tanítóképző intézeti tanár, minisztériumi szakelőadó, az Erzsébet Nőiskola, a mai budapesti Teleki Blanka Gimnázium tanára, s végül a Pestvidéki Tankerületi Főigazgatóságon a kereskedelmi iskolák szakelő-

adója; mint középiskolai tanár ez utóbbi helyről került nyugállományba, 1943-ban.

Néprajzi munkássága viszonylag későn, 1926-ban indult Solymossy Sándor irányításával. Első önálló néprajzi dolgozatát a nagy néprajzi hármas: Bátky—Györffy—Viski ösztönzésére írta a matolcsi gubásokról: A gubakészítés módja és a gubásmesterség címen. Bár ő nehézkesnek találta, már ennek a tanulmányának az aprólékos műgondja is árulkodik éles megfigyelő, rendszerező készségéről és a később kibontakozó, Illyés Gyula, Juhász Géza által is nagyra értékelt, a szakirodalomban pedig párját ritkító, világos, könnyed stílusáról, témakezeléséről. Addig, de később is, szinte pazarlóan, önzetlenül osztogatja, szórja az által gyűjtött népi hiedelem- és szokásanyagot, a népdalszövegeket. Sok tudósunkat kalauzolt a hagyományos népi anyag buzgó forrásaihoz. Pl. Lajtha Lászlónak a figyelmét is Luby Margit hívta fel nagy nótafáira és a kezén híressé vált botlóra.

Az igazán nagyot, hézagpótlót, egy életre is témát adót, mindjárt tudományos munkássága elején meglátja 1935-ben megjelent könyvével: **A parasztélet rendjével** le is teszi a tudomány asztalára, e témakörből az első nagy összefoglaló tárgyilagos tudományos művet, de eleven nyelvezetű, könnyed leírása révén mindenki kezébe is egy élvezetes, hasznos olvasmányt ad ezzel a magyar parasztság érintkezési formáiról, szokásrendjéről, megismertetve azok hagyományos szabályozóival is. — Az 1938-ban megjelent műve **A bábalelte babona**, egy módszertaninak és rendszertaninak is felfogható csokor a sokféle hiedelemből. Egyrészt a táltosokról szól, másrészt a kocsimesterséghez kötött babonakörről, és a tudóskocsishoz kapcsolódó mondanakörről. Az 1940 után megjelent **Fogyó legelőkön** c. általa is igen kedvelt műve már a szokásrendi gyökér keresésének a terméke. Egyrészt bemutatja szőlőföldjén, haláláig fő kutatóterületén a pásztorságot, mint különálló rendet és a pásztoréletet, másrészt azt vizsgálja: van-e a mai pusztuló pásztorság egyedeinek magatartásában stb. nyoma és mi az, amit megőrzött a régi pásztorművelődési körből. Még vagy 40 kisebb tanulmányában, kéziratban maradt dolgozatában foglalkozik a magyar népi társadalom rétegződésével, vagy szokásrendjével; a néphittel, népszokásokkal; a jószágtartással és pásztorélettel; a népi kismesterségekkel, háziiparral stb.

A kiadatlan kéziratok között van olyan széles alapú, sokrétű befejezetlen munka is, mint az Ecsedi láp vidékének múlt és mai életéről szóló: A láp világa c. kézírata. De van kiadásra kész, 40—50 oldal terjedelmű olyan hézagpótló, szokás- és szertartásrendet leíró és összehasonlító mű, mint a halál utáni temetéséről szóló, A test eltakarítása c. mű. Kb. 10 000—15 000

gépelt oldal terjedelmű kéziratos gyűjtött anyagából a legváltozatosabbat és talán a legfontosabbat is, kb. 6000—8000 oldalt a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattára őrzi. Többek között ott őrzik, sok más anyagával együtt a volt Népművészeti Intézet keretében gyűjtött, a régi és új paraszti életforma szokásaival, ünnepeivel stb. kapcsolatos kéziratos gyűjteményét is, azt a hatalmas anyagát is, amellyel megvetette az alapját a történeti mondáink kataszterének.

Kb. 5000—6000 gépelt oldalnyi kéziratos anyagát vásárolta meg és őrzi a mátészalkai Szatmári Múzeum. Ez elsősorban a Tiszaháton és az Ecsedi láp vidékén gyűjtött hagyományos népi anyagot tartalmazza.

Igen értékes kéziratosokat, fényképeket, levelezést vett meg és őríz az MTA Kéziratgyűjteménye. Mindezek mellett a lakásán egy nagy szekrényt tölt meg az összehasonlító szokásrendi gyűjtemény kéziratos anyaga, amelyen szinte halála órájáig dolgozott. Ennek a gerincét képezi az a két, egymást kiegészítő rendszerben tartott hatalmas anyag, melyet főleg a XVII—XVIII. századi erdélyi memoár-irodalomból (krónikákból, naplókából, emlékiratokból stb.) kigyűjtött és rendszerezett.

A fentieknél kisebb, de igen értékes részét képezi ennek a gyűjteménynek az évtizedek során, sok esetben ma hozzáférhetetlen, vagy elpusztult levéltárakból kijegyzett, ezért pótolhatatlan forrásértékű, a magyar társas érintkezéssel kapcsolatos történeti anyag is. Ez a nemcsak hatalmas, de jól kezelhető gyűjtemény, mint összehasonlítási alap, nélkülözhetetlen a parasztságunk által nemrég még szerte az országban, de nagyrészt ma is használt, élő szokások, rendtartás, szólásmondás stb. kutatásánál.

Luby Margit szép, gazdag munkás élete példakép. Emlékét kegyelettel megőrizzük!

K. Kovács Péter

Luby Margit temetésén **dr. Kodolányi János** róttá le a kegyeletet a Magyar Néprajzi Társaság nevében, s helyezte el sírján a Társaság koszorúját.

NÉPRAJZI HIREK

1976/3—4.

Tartalom

- 25 Társasági hírek
- 28 Tudományos tanácskozások
- 40 Múzeumi hírek
- 43 Tudományos hírek
- 55 Rövid hírek
- 59 In memoriam

A NÉPRAJZI HIREK arra törekszik, hogy a néprajzzal összefüggő eseményekről hűen és pontosan tájékoztassa az olvasókat, a Társaság tagjait és lehetőség szerint a jövőbeli tervekről is előjelzést adjon. Mindezt azonban csak akkor tudja megvalósítani, ha a szerkesztők a hírekhez idejében hozzájutnak.

Arra kérjük tehát olvasóinkat és munkatársainkat, hogy a NÉPRAJZI HIREK részére minden fontosabb eseményről adjanak értesítést, írják meg közlendőiket és javaslataikat.

A NÉPRAJZI HIREK legközelebbi száma részére a kéziratokat 1977. április 15-ig kéri a Szerkesztők.

NÉPRAJZI HIREK
ETHNOGRAPHISCHE NACHRICHTEN

Informationsheft der Ungarischen Ethnographischen Gesellschaft

Schriftleiter:

Ágnes Szemerkenyi

Ernő Tárkány Szűcs

1250 Budapest, Országház u. 30. Ungarn

Die Zeitschrift informiert Sie über
das Programm der Ungarischen
Ethnographischen Gesellschaft,
die ethnographischen Forschungen,
Forscher und Ausstellungen,
volkskundliche Dokumentationen,
angewandte Volkskunde
in Ungarn.